

גליון תתקפג • ערש"ק פרשת ואתחנן

• שנת העשרים •

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

איזה מצוות נתנו במדה?

אהבת של צמאון ואהבה של דבקות

דין "טוטפות" שבתפילין של ראש

עומק ענין "נחמה בכפליים" שבשבת נחמו

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת

ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאנץ
ס. פאלו ברזיל

ולזכות בניו הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים

הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מגפשו ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

פתיחה

בעזה"ת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'קראת שבת' (גליין תקצט) היו"ל לפרשת ואתחנן, ובו אוצר בלום בענייני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוקצ"ה נבג"פ זי"ע.

◇ ◇ ◇

במדור "מקרא אני דורש", תבואר שיטת רש"י ש"שמור את יום השבת" וגם "כבד את אביך" ניתנו כבר במרה, כמ"ש "שם שם לו חוק ומשפט וגו'", אלא שמפסק זה שבפרשת בשלח מוכח רק גבי שבת פרה ודינין, ואילו נתינת כיבוד אב במרה מתחדשת רק בפרשתנו.

המדור "יינה של תורה" עוסק בדברי הרמב"ם אודות מצוות אהבת ה' ויראתו והדרכים לעורר את האהבה בלב על ידי ההתבוננות, ויבואר כיצד יתכן שאותה התבוננות תוביל הן לרגש של אהבה וקירוב להשי"ת, והן לרגש הפוך לכאורה של יראת הרוממות והבדלת הערך.

המדור "חידושי פוגיות" מבאר דין תפילין של ראש בזמן שלא נאמרו עוד פרשיות שמע ווהי' אם שמע, דאז בתפילין של ראש היו ארבע בתים עם ב' פרשיות, ולאחרי שנאמרו פרשיות שמע ווהי' אם שמע נתחדש דין "מנין" בתפילין של ראש שלא רק שצריך שיהי' בהם כל הפרשיות שנאמרו בהן מצות תפילין, אלא יש דין שצ"ל ארבע פרשיות דוקא, ונפק"מ לענין כל תוספת.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שברוך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השק"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להוסיף, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בחבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמינות הדברים.

תוכן עניינים

ב. מקרא אני דורש
איזה מצוות נתנו במרה?

מה טעם פירש רש"י שמצוות כיבוד או"א נתנה במרה רק בפרשתנו ולא בפ' בשלח? / מה המקור לומר שדוקא כיבוד או"א ו"שבת, פרה אדומה, ודינין" נתנו במרה ולא מצוות אחרות? / איזה מצווה מרומזת ב"שם נסהו"? / ביאור בדברי רש"י על "אשר צווך" - "במרה", והטעם שמצוות אלו חזרו ונאמרו בעשה"ד

(ע"פ תורת מנחם חני"ל עמ' 349 ואילך, שם תנ"כ עמ' 9 ואילך)

ה. פנינים
כל תוסף - אפילו בתפילין לולב וציצית

(ע"פ תורת מנחם חני"ל עמ' 301 ואילך)

מדוע מחשיבים גם בני נח להגדרת רשות הרבים?

(ע"פ אגרות קודש ח"ס עמ' כ"א, קס"ה)

ו. יינה של תורה
אהבה להשי"ת כרשפי אש

המסילה לאהבת השי"ת / אהבה של צימאון לעומת אהבה של דביקות / ידיעת הנברא בגדלות ה' - מעוררת צימאון לבלתי מושג / אהבה ויראה גם יחד

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ד עמ' 32 ואילך)

ז. פנינים
מדוע "לא ה' לו בת קול"?

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ד עמ' 1092 ואילך)

נחמה בכפליים - "גם זו לטובה"

(ע"פ אגרות קודש חל"ד עמ' ת"א ואילך, לקוטי שיחות ח"ב עמ' 393 ואילך)

ח. חידושי סוגיות
החידוש בדן "טוטפות" שבתפילין של ראש

מקשה דלכא' שיהיה רש"י בפירושו מפרשת שמע לפרשת ווהי' כי יביאך בנוגע לפירוש תיבת טוטפת / מתוך דפ' שמע והא"ש לא נאמרו עד שנת הכניסה לארץ, ועפ"י מפרש שינויי הפירושים ברש"י / מקשה דלפ"י נמצא שלא נתחדש מאומה בפ' שמע והא"ש לדינא בתש"ר יותר מתש"י במאי דאמר רחמנא טוטפת / מחדש דנפק"מ לדיני כל תוסף

(פניני מנחם ח"ב סי' לב - ע"פ לקוטי שיחות ח"ס עמ' 49 ואילך)

ט. תורת חיים
"החש בראשו יעסוק בתורה"

יד. דרכי החסידות
שגם הנפש הבהמית תאבה את ה'!

טז. שיחות קודש
לדבר אודות ענין הבטחון בה'

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב וילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד,
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President St. • 6084000
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

להערות והארות:

טל' מערכת: *5717 orhachasidutl@gmail.com

מקרא אני הדרש

ביאורים בפשוטו של מקרא

איזה מצוות נתנו במרה?

מה טעם פירש רש"י שמצוות כיבוד או"א נתנה במרה רק בפרשתנו ולא בפ' בשלח? / מה המקור לומר שדווקא כיבוד או"א ו"שבת, פרה אדומה, ודינין" נתנו במרה ולא מצוות אחרות? / איזה מצווה מרומזת ב"שם נסהו"? / ביאור בדברי רש"י על "אשר צווח" – "במרה", והטעם שמצוות אלו חזרו ונאמרו בעשה"ד

בפרשתנו באים עשרת הדברות – ובשניים מהם מציין הכתוב שיש לקיים הדבר "כאשר צווח ה' אלקיך":

לגבי שבת נאמר (ה, יב) "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צווח ה' אלקיך", ולגבי כיבוד אב ואם נאמר (ה, טז) "כבד את אביך ואת אמך כאשר צווח ה' אלקיך".

והנה, בתרומתו מפרש רש"י ש"כאשר צווח" היינו במרה, אלא שיש שינוי בלשון:

לגבי שבת מפרש רש"י – "כאשר צווח. קודם מתן תורה, במרה".

ולגבי כיבוד אב ואם מפרש – "כאשר צווח. אף על כיבוד אב ואם נצטוו במרה, שנאמר שם שם לו חק ומשפט".

ולפום ריהטא צ"ב, מהו הטעם שבנוגע לשבת כותב רש"י בפשיטות "כאשר צווח" "במרה", ואילו בנוגע לכיבוד אב ואם, כותב בלשון חידוש – "אף על כיבוד אב ואם נצטוו במרה", וגם נדרש להביא רא"י מהפסוק בפ' בשלח (טו, כה) – "שנאמר שם שם לו חק ומשפט"?

ב. אך הענין פשוט לכאורה (בכל הבא לקמן – ראה גם רמב"ן כאן. מפרשי רש"י כאן ובפ' בשלח: רא"ם. גור ארי'. נחלת יעקב. דברי דוד. ועוד), דהנה במקומו, בפ' בשלח, פירש רש"י להפסוק הנ"ל: "שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו", וז"ל:

"במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדומה ודינין".

ומעתה מובן, שבנוגע לשבת – לא צריך רש"י לחדש כאן אודות הציווי במרה, שהרי התלמיד יודע זאת כבר מפירוש רש"י במקומו (בפ' בשלח); ורש"י רק מפרש שמ"ש כאן "כאשר צווח" – קאי על הציווי במרה שכבר יודעים אודותיו.

אבל בנוגע לכיבוד אב ואם, מחדש רש"י דבר שלא ידענו אודותיו עד עתה – שהרי במקומו ז"א הזכיר רש"י פרט זה: "אף על כיבוד אב ואם נצטוו במרה".

[והגם שכבר נזכר בפרש"י בפ' משפטים (כד, ג) "ואת כל המשפטים", "ז' מצות שנצטוו בני נח, ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה ודינין שניתנו להם במרה" – הרי (א) רש"י כותב זאת שם רק דרך **אגב**, (ב) כי כן הוא האמת שנכלל ב"כל המשפטים", אבל אינו מוכרח כלל **בכתוב** (משא"כ בנוגע לשבת שניתן קודם מ"ת – הרי זה מוכרח בפ' בשלח **בכתוב**, וכדלקמן)].

ג. ליתר ביאור:

דרכו של רש"י בפירושו על התורה לפרש ולבאר כל פסוק כפי שמוכרח ממקומו, וגם כפי שמוכרח מפסוקים ופרשיות ש"פניו, אבל לא כפי שמוכרח מפסוקים – ומכל שכן פרשיות, ועאכ"כ ספרים – שלאחריו.

ולכן: בפרשת בשלח כותב רש"י ש"במרה נתן להם . . שבת ופרה אדומה ודינין", ואינו מזכיר כיבוד אב ואם – כי, בפ' בשלח יש הכרח רק בנוגע ל"שבת ופרה אדומה ודינין" (וכדלקמן ס"ד), ולא מוכח שגם מצות כיבוד אב ואם ניתנה להם אז.

אולם כשמגיעים לפרשתנו נדרש רש"י לחדש שגם מצות כיבוד אב ואם ניתנה במרה – והכרחו מלשון הכתוב "כאשר צוץ ה' אלקיך", היינו, שזהו ציווי שנצטוו בני, וא"כ, אי אפשר לומר שהכוונה היא לשבע מצוות בני נח (גם את"ל שכיבוד אב ואם נכלל בשבע מצוות בני נח. וידוע השקו"ט בזה, ואכ"מ); וכיון שהמקום היחידי שבו ניתנו מצוות לבני" (בתור בני") לפני מ"ת הוא במרה, עכצ"ל ש"אף על כיבוד אב ואם נצטוו במרה".

וזהו שמסיים רש"י "שנאמר שם שם לו חוק ומשפט":

אין כוונת רש"י לומר שמהפסוק "שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו" מוכח שנצטוו על כיבוד אב ואם (שהרי מפסוק זה כשלעצמו מוכח רק על שבת פרה אדומה ודינין – שלכן בפ' בשלח רש"י **לא** מזכיר כיבוד אב ואם), אלא רק שבמרה ניתנו לבני" מצוות; וכיון שמצינו ששם ניתנו לבני" מצוות, הנה כאשר נאמר בכיבוד אב ואם "כאשר צוץ", הרי מוכן, שגם כיבוד אב ואם ניתן במרה.

ד. ביאור דברי רש"י בפ' בשלח – שלומד מהכתוב "שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו" דוקא את "שבת, פרה אדומה ודינין" (כנ"ל ס"ג):

מתיבת "חק" לומד רש"י "פרה אדומה", שנאמר בה (ר"פ חוקת) "זאת חוקת התורה" (וראה עוד במדור זה לש"פ חוקת תש"ע. עיי"ש);

מתיבת "משפט" לומד רש"י "דינין", כדמוכח ממ"ש (ר"פ משפטים) "ואלה המשפטים" שהם דינים;

ומתיבות "ושם נסהו" לומד רש"י "שבת":

בענין שבת מצינו בפירוש שהקב"ה ניסה בזה את בני ישראל, עוד לפני מתן תורה, כמו שכתוב בפרשת המן (בשלח טז, ד) "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים . . למען אנפנו הילך בתורתי אם לא", ומפרש רש"י "אם ישמרו מצוות התלויות בו, שלא יותירו ממנו ולא יצאו

לקראת שבת

בשבת אֶלְקוּט; וזהו הפירוש "ושם נסהו" – שנסיון זה התחיל כבר במרה, משום שכבר שם "נתן להם" להתעסק במצות השבת שלאחר מכן נאמר בה "למען אנסנו".

ד. והנה, בכללות הענין מתעוררת קושיא פשוטה: כיון שכבר נצטוו במרה על ענינים אלו, וכמפורש בקרא "כאשר צוך ה' אלקיך" – א"כ מדוע יש צורך בציווי נוסף על זה בפרשתנו, בעשרת הדברות?!

ובשלמא בנוגע לשבת – יש לומר:

לשון רש"י ב' בשלח הוא "נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם". והיינו, שלא ה' אז ציווי לקיים את הענינים שניתנו להם בפועל, אלא רק "שיתעסקו בהם" – אֶלְמַדָּם.

וכן מוכח מ"ש רש"י (בשלח טז, כב) בפרשת המן (אֶחָד שהיו במרה): "שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת שנצטווה לומר להם והי' ביום הששי והכינו וגו', עד ששאלו את זאת, אמר להם, הוא אשר דבר ה', שנצטוית לומר לכם" – והיינו, שעד אז לא נצטוו על שמירת שבת בפועל.

[וגם בפרשת המן עדיין לא נצטוו על שמירת שבת בשלמות, אלא רק בענינים השייכים ללקיטת המן והכנתו (כמשנ"ת בלק"ש חל"א עמ' 86 ואילך, עיי"ש)].

ומעתה מובן בפשטות מדוע הוצרך לצוות על זה עוד הפעם בהר סיני – בעשרת הדברות, כי עד כה רק "התעסקו" בזה ולמדו ההלכות (וכשם שבפרה אדומה בוודאי לא קיימו עדיין בפועל, שהרי עוד לא הוקם המשכן וכו'), ועתה נתחדש שמצווים בזה בפועל.

[ואעפ"כ, מתאים הלשון "כאשר צוך" – שכבר במרה הי' "צוך" – כי לשון ציווי כולל או לעשות או ללמוד. ובפרט שהנתינה "שיתעסקו בהם" מטרתה היא על מנת שיקיימו בבוא הזמן, שהרי פשוט שאין מצווים לעסוק בהלכות שלעולם לא יצטרכו לקיימם בפועל ממש; ואין זאת אלא שאומרים שעדיין לא בא הזמן, ומצווים אותם לקיימם כשיבואו].

ו. אמנם, אף שלענין שבת כן משמע – שרק ניתנו להם ההלכות "להתעסק בהם" ועדיין לא נצטוו על קיומה בפועל עד עשרת הדברות בהר סיני – הרי לענין כיבוד אב ואם (שרש"י אֶלְמַדָּם הזכירו ב' בשלח כשנקט הלשון "להתעסק בהם") לא מסתבר לומר כן, אלא מסתבר לומר שבמרה הי' על זה ציווי ממש (ובפרט שאפילו אצל בני נח מצינו ענין זה של כיבוד אב ואם – ראה רש"י ס"פ נח. וראה משנ"ת בארוכה במדור זה בש"פ ויצא תשע"ג).

ובביאור הטעם שהוצרך לחזור על זה בעשרת הדברות – אף שכבר נצטוו במרה – יש לומר בפשטות:

המצוות שניתנו לפני מ"ת אינן דומות כלל להמצוות שניתנו במ"ת – שהרי המצוות שניתנו במרה שמעו בני"ק רק ממשה רבינו, ואילו עשרת הדברות שמעו בני"ק מהקב"ה בעצמו, והי' אז גילוי אלקות באופן נעלה ביותר, עד כדי כך, שבני"ק נתייראו וביקשו שמשה רבינו יסור להם את דברי ה', כמסופר בארוכה בפרשתנו (ה, כ ואילך), ובמילא מובן, שהמצוות שניתנו במ"ת הן באופן נעלה יותר מאשר המצוות שניתנו קודם מ"ת.

ועפ"ז מובן הטעם שבמ"ת חזרו ונאמרו גם הציוויים שכבר ניתנו במרה – כי עי"ז שחזרו ונאמרו במ"ת, ניתוסף במצוות אלו עילוי גדול יותר. וק"ל.

בל תוסיף – אפילו בתפילין לולב וציצית

לא תספּו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם

בני חמש פרשות בתפילין, חמשת מינין

בלולב וחמש ציציות (ד, ב.רש"י)

יש לבאר הטעם שהזכיר רש"י ג' מצוות אלו
דוקא:

באופן כתיבתן של המצוות בתורה מצינו ג' אופנים: יש מצוות שנתפרשה בתורה הן אמירתן ע"י הקב"ה והן אמירתן ע"י משה לישראל, יש מצוות שנתפרשה בתורה רק אמירתן ע"י הקב"ה ולא אמירתן ע"י משה לישראל, ויש מצוות שנתפרשה רק אמירתן ע"י משה ולא אמירתן ע"י הקב"ה.

הנה, בציווי כאן נאמר "לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם", היינו לא להוסיף על הדברים שמש"ה מצוה את בני ישראל.

ולכן פירש רש"י ג' מצוות אלו - "חמש פרשות בתפילין, חמשת מינין בלולב, וחמש ציציות" - כי ג' מצוות אלו כוללות את כל ג' האופנים הנ"ל:

תחילה הביא את מצות תפילין - שנכתבה בפרשת בא (יג, ט ואילך) בהקדמת "ויאמר משה אל העם" (שם יג, ג), ובפרשות שמע (ואתחנן ו, ח) וה' אם שמוע (עקב יא, יח) שבמשנה תורה, שכל הספר הוא דברי משה לבני ישראל, ואילו אמירתה ע"י הקב"ה למשה לא נתפרשה כלל.

לאחרי זה הביא רש"י את מצות לולב - שכלולה בפרשת המועדות, שבתחילתה נאמר "וידבר ה' אל משה לאמר" (אמור כג, לג), ובסופה "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל" (שם, מד), הרי שנתפרשו הן אמירתה ע"י הקב"ה והן אמירתה ע"י משה. ובזה מחדש רש"י שאף שנתפרשה בתורה גם אמירתה ע"י הקב"ה, נכללת גם מצוה זו ב"הדבר אשר אנכי מצוה אתכם".

ובסוף הביא רש"י את מצות ציצית - שנאמרה בהקדמת "ויאמר ה' אל משה לאמר" (שלא טו, לו), ואילו אמירתה לישראל לא נזכרה, ובזה מחדש

שאפילו מצוה כזו נכללת ב"הדבר אשר אנכי מצוה אתכם", ואסור להוסיף או לגרוע מהן.

ולכן הביא רש"י דוגמא ממצוות אלו, הכוללות את כל האופנים, להשמיענו שאין להוסיף כלל על מה שכתוב בתורה בכל האופנים.

מדוע מחשיבים גם בני נח להגדרת רשות הרבים?

שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלקיך
כאשר צוך - קודם מתן תורה, במרה (ח, יב.רש"י)

ידועה שיטת כמה ראשונים בגדר רשות הרבים לענין שבת, ש"כל שאין ששים ריבוא עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר אינו רשות הרבים" (לשון כ"ק אדמו"ר הזקן בשו"ע סי' שמה ס"א, וש"נ). ומשמע באחרונים (ראה שו"ת בית אפרים אור"ח מו, ג, אגרות משה ח"א סי' קלט ענף ו. ועוד) שגם נכרים נכללים בכלל ששים ריבוא לענין זה. והדבר צריך ביאור, שהרי מספר ששים רבוא הוא "כדגלי מדבר", ושם היו רק בני ישראל.

ויש לבאר הטעם לזה ע"פ המבואר בכתוב ובפרש"י כאן, שגדר מצות שמירת שבת הוא "כאשר צוך ה' אלקיך" במרה:

אף שהטעם לקיום מצות שבת, כמו כל המצוות, הוא רק מפני שנאמרה בסיני, ולא מפני שנאמרה קודם מ"ת (ראה פירוש המשניות להרמב"ם ספ"ו דחולין, ומה שנתבאר בזה בלקוטי שיחות ח"ח עמ' 49 הע' 6) - מ"מ, גדר מצוה זו גופא הוא "כאשר צוך" - "במרה", היינו שבמ"ת נצטוו ישראל לשמור את השבת לפי גדרי הציווי שניתן להם במרה.

ומכיוון שקודם מ"ת היו ישראל בגדר "בני נח" (ראה אנציקלופד" תלמודית ערך בן נח בתחילתו. וש"נ) - נמצא שגדר רשות הרבים שלהם הי' לפי מנין בני נח שעברו בה, וממילא כן הוא גם לאחר מ"ת, שבמנין ששים ריבוא נכללים גם בני נח. וק"ל.

ינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך ההסידות

אהבה להשי"ת כרשפי אש

המסילה לאהבת השי"ת / אהבה של צימאון לעומת אהבה של דביקות / ידיעת
הנבוא בגדלות ה' – מעוררת צימאון לבלתי מושג / אהבה ויראה גם יחד

מיסודי הדת, היא המצווה שנצטוונו בפרשתנו, והיא "ואהבת את ה' אלקיך" (פרשתנו ו, ה), שיהא איש ישראל אוהב את הקב"ה בכל לבו נפשו ומאודו. ויש ליתן הדעת אהבה זו מהי, באיזה אופן נרגשת היא אצל האדם בלבו פנימה ומהי הדרך והמסילה אשר בה יגיע איש הישראלי להיות אוהב את השי"ת.

המסילה לאהבת השי"ת

והנה הרמב"ם בריש ספרו (הל' יסוה"ת ריש פ"ב) נדרש לבאר את מהות האהבה והיראה ודרכיהן, וכה לשונו:

"הא-ל הנכבד והנורא הזה מצוה לאהבו וליראה ממנו, שנאמר (דברים ו, ה) "ואהבת את ה' אלקיך", ונאמר "את ה' אלקיך תירא" (שם יג). והיאך היא הדרך לאהבתו וליראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים והגדולים, ויראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול. כמו שאמר דוד (תהלים מב, ג) "צמאה נפשי לאלקים לא-ל חי".

וממשיך הרמב"ם לבאר הדרך ליראתו ית': "וכשמחשב בדברים האלו עצמן, מיד הוא נרתע לאחוריו וירא ויפחד, ויודע שהוא ברי' קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד (שם ח, ד) "כי אראה שמייך מעשה אצבעותיך גו' מה אנוש כי תזכרנו".

והיינו, שמלמד כאן הרמב"ם שהדרך לאהבתו וליראתו ית' היא ע"י ההתבוננות והעמקת הדעת בחכמת השי"ת בבריאת העולם (הן בנפלאות הבריאה כצבא השמים וגלגלי הרקיע, והן ב"מעשה מרכבה" שמבאר הרמב"ם בריש ספרו), וכאשר ישיג האדם גדולת הבורא ית"ש

הרי זה מעורר את לבו לאהבת המקום ברוך הוא ולרצות קרבתו, "ותצמא נפשו ויכמה בשרו לאהוב המקום ברוך הוא" (רמב"ם שם פ"ד ה"ב), "וכשמחשב בדברים האלו עצמן" הרי זה מביאו לידי יראה.

והנה, דבר תימה יש כאן, דהרי שתי מצוות שונות הן אהבת ה' ויראתו, והן שתי תנועות הפכיות בנפש האדם ולבו, דאהבה היא רגש של קירוב ודביקות, ואילו יראה היא ריחוק ופחד מהדבר הנורא, והרמב"ם בהלכות אלו בחדא מחתא מחתינהו, מתחיל הוא בכך שמונה את שתי המצוות יחד "מצוה לאהבו וליראה ממנו", וממשיך גם הלאה לבאר יחד את פרטי מצוות אהבת ה' ויראתו, והדין נותן לכאורה שכיוון ששתי מצוות אלו מבטאות קצוות מנוגדים בנפש האדם, הרי מתאים לבאר קודם מצוות אהבת ה' וכיצד היא הדרך להשיגה, ורק לאחר מכן לבאר את הקצה ההפכי של רגשות האדם ומה הן דרכי היראה ממנו יתעלה.

ויש לבאר היטב מהות האהבה והיראה המדוברות כאן, ועל פי זה יתיישבו הדברים דבר דבור על אופנו.

אהבה של צימאון לעומת אהבה של דביקות

במהותה ואופנה של אהבת ה' יתכנו אופנים רבים הבאים בדרכי עבודה שונות, וכאן יתבאר שני אופני אהבה כלליים השונים זה מזה בתכלית:

יש אשר האהבה היא רגש של קרבה ודביקות בהשי"ת, שרגש זה אין בו צימאון והשתוקקות, אלא מכיוון שהאדם קרוב להקב"ה ודבק בו, הרי רגש של קירבה זו בשם אהבה יקרא לו.

ויש אהבה אשר "רשפי" רשפי אש" (שיר השירים ח, ו), אין בה רגש של קירוב ודביקות אלא להיפך, דכאשר מבין האדם גדולתו ית' ורוממותו אשר עד אין קץ, ומאידך מכיר גם את מקומו, אשר האדם נחות ושפל ורחוק מאוד מהבורא ית"ש, ממילא מתעורר בו רגש שמשותק וכמה בצימאון רב לקרבת ה' ולקדושתו, ואהבה זו היא בתנועה הפכית מאהבה של דביקות, דאהבה הראשונה היא רגש של קירבה אליו ית', ואהבה השנית היא מרגש הריחוק ממנו ושפלות האדם שלכן הרי הוא כוסף ומשתוקק להתקרב אליו ית', כשלהבת המגבהת עצמה תמיד ונכספת אל מקורה.

שני אופנים אלו, שניהם בשם אהבה יקראו, כי בשניהם הרגש הוא סביב הקרבה להשי"ת, אלא ששני רגשות הפכיים אלו מבטאים את מצבו של האדם: אם מרגיש שקרוב הוא אל ה', או שכתוצאה מהתבוננותו הרי הוא מרגיש את ריחוקו מאור ה' ולכן הוא צמא ומייחל לקרבת הבורא.

והנה, האדם בעבדו את קונו בלבו וברגשותיו, יש אשר יגיע לאהבה של דביקות בה', ויש אשר אהבתו תהי' בצימאון ותאוה לקרבת ה', ודרכים הללו נתבארו בארוכה בסה"ק (ראה בתניא פרק נ' בביאור ענין "אהבה כמים" לעומת "אהבה כרשפי אש". ובארוכה בספר המאמרים פר"ת ע' קיד ואילך. וראה גם בספר הערכים - חב"ד ערך אהבת ה' - כמים וכרשפי אש. וש"נ).

והרמב"ם בבארו דרכי העבודה המביאות לאהבת ה', הרי הוא מדבר על אופן האהבה שהיא תשווקה וצמאון כרשפי אש, אשר דווקא רגש זה הוא הנמצא והנולד מדרך העבודה שמבאר בפרק זה, וכפי שיתבאר לקמן.

ידיעת הנברא בגדלות ה' – מעוררת צימאון לבלתי מושג

"יסוד היסודות ועמוד החכמות" אשר מבאר הרמב"ם בריש ספרו, הוא ידיעת ה', אחדותו ודרכי פעולותיו, ואת עיקרי הדברים מפרט הרמב"ם בפרקים הראשונים של הלכות יסודי התורה.

וכשמונה הרמב"ם מצוות אהבת ה', מורה הוא כי הדרך לאהבתו היא ע"י התבוננות בענייני ידיעת הבורא ית"ש, גדלותו ורוממותו והנבראים אשר יצר, שע"י שהאדם מעמיק דעתו ומחשבתו בגדלות ה', הרי מתעורר בלבו רגש האהבה למי שאמר וה' העולם.

אך זאת מובן, כי ככל שיעמיק האדם וישיג עניינים עמוקים ונפלאים בידיעת ה', הרי אין קץ ושיעור לגדולתו ורוממותו, ואין האדם יכול להשיג בקוצר דעתו את אמיתת הפלאות ורוממות הבורא ית"ש.

ואפילו מלאכים ושרפים רוחניים אשר אינם מלוכשים בגוף גשמי, גם הם אינם יכולים להשיג בשכלם גדלותו ית', וכפי שכתב הרמב"ם בהמשך הפרק (ה"ז-ח) האהבה שמתעורר הרי הוא בתנועה ההפכית, שכיוון שהבין והשיג בגדלות הבורא ורוממותו, ומאידך יודע פחיתותו ושפלותו, הרי זה פועל עליו להשתוקק ולהיות כמה ומתאוה להתקרב עוד ועוד להקב"ה, ולהשיג בשכלו עוד מרוממותו וגדולתו, "ותצמא נפשו ויכמה בשרו לאהוב המקום ברוך הוא", ונמצא, שרגש זה נובע מכך שמרגיש שפלותו וריחוקו מהבורא ית"ש, והוא צמא לקרבתו.

אהבה ויראה גם יחד

ועל פי זה מובן היטב מדוע כולל הרמב"ם את אהבת ה' ויראתו בחדא מחתא, כי האהבה והיראה המבוארות כאן אינן הפכיות זו מזו, אלא אדרבה קרובות הן זו לזו ומסוג אחד הן:

תוכן הרגש של יראת ה' המבואר כאן, אינו פחד ורתיעה מאימת העונש וכיו"ב, אלא היראה הנובעת מהידיעה והכרה שהאדם "הוא ברי' קטנה שפלה אפילה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות", וממילא הוא מתמלא ברגש של יראה, הכנעה וביטול בפני הבורא, ואינו מחשיב כלל את דעתו ואת עצמו, אלא מרגיש עצמו כ"ברי' קטנה שפילה אפילה" כלפי השי"ת.

וגם מידת האהבה המבוארת כאן, אינה האהבה של דביקות וקירוב בהשי"ת, אלא היא נובעת מרגש הריחוק ופחיתות הערך מול הקב"ה, שלכן הוא צמא ומשתוקק לקרבה אליו ית'.

ואם כן נמצא שהאהבה והיראה המבוארות כאן אינן שונות לגמרי זו מזו, אלא שתיהן נובעות מאותה הכרה בריחוק האדם מגדולת הבורא ורוממותו.

וכאשר ילך האדם בדרך זו, שמתבונן ברוממות והפלאות הבורא ית"ש, וגם יעמיק דעתו בנפלאות הבריאה, ויבוא להרגשה אשר רחוק ונחות הוא למאוד מקדושתו ית', הנה מזה ייוולדו בלבו רגשות האהבה והיראה להקב"ה, שמחד הוא "אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול", ומאידך "נרתע לאחריו וירא ויפחד" מגדלות הבורא ורוממותו.

נחמה בכפליים – גם זו לטובה

נחמו נחמו עמי

מתנחמים בכפלים (ריש הפטרת פרשתנו. איכה רבה ספ"א)

יש לבאר ענין הנחמה בכפליים, בהקדים ביאור שתי הלשונות שמצינו בגמ' בענין שכל מה שעושה הקב"ה הוא לטובה: א. מאמר רבי עקיבא "כל דעביד רחמנא לטב עביד" (ברכות ס, סע"ב). ב. מאמר נחום איש גז "גם זו לטובה" (תענית כא, א).
לכשתבונן נמצא, שחילוק יש בין שני הלשונות והמאורעות הקשורים אליהם:

בסיפור הגמרא אודות ר"ע מסופר שעל ידי שכבה הנר ונאכלו החמור והתרנגול ניצל ר"ע מהיזק גופני, וראה שסוף סוף באה לו טובה ע"י הצער שסבל. ונמצא, שהעובדא עצמה היא ענין של צער, שהרי בפועל ה" שרוי בחשיכה ואיבד את חמורו ותרנגולו, אלא שצער זה גופא "לטב עביד", היינו שהוא מביא לידי טובה.

משא"כ במעשה דנחום איש גז, שהוחלפו האבנים הטובות והמרגליות בעפר, ונעשה לו נס בעפר זה - הרי נתברר למפרע שהחלפת האבנים הטובות בעפר לא ה" בה שום ענין של צער, ואדרבה החלפה זו היתה טובה גדולה ביותר, שהרי לולא היו מחליפים מי יודע אם ה" הקיסר מקבל את המתנה, ודוקא ע"י ההחלפה בעפר, שעזר לו לנצח במלחמה, קיבל את המתנה. וזהו "גם זו לטובה", שאותו הדבר עצמו שנראה תחילה כדבר שאינו טוב, נתהפך לטובה.

ויש לומר שכן הוא גם פירוש "נחמה בכפליים" - שהנחמה היא באופן שלא זו בלבד שהיא מסירה ומבטלת את הצער, אלא שהיא מהפכת את הצער גופא לעונג. וזהו עומק הנחמה שינחם הקב"ה את ישראל על הגלות, שלא זו בלבד ששמחת הגאולה תבטל את צער הגלות, אלא שיתגלה לנו אז שהגלות עצמה לטובה היתה.

מדוע "לא הי' לו בת קול"?

קול גדול ולא יסף

שלא הי' לו בת קול (ה, יט. שמו"ר ספכ"ח)

צריך ביאור מה ענינו של נס זה, שלקול הגדול דמתן תורה לא הי' לו בת קול, והרי לא עביד קוב"ה ניסא למגנא (ראה דרשות הר"ן ד"ח הקדמה א).

ויש לבאר ע"פ המבואר בסה"ק (ראה תניא פל"ו), דהגילוי האלוקי שהי' בשעת מתן תורה הוא מעין הגילוי שיהי' לעת"ל, שאז יתגלה אור ה' בתכלית הגילוי ללא כל הסתר וצמצום, עד שתחדור הקדושה בדבר הגשמי עצמו, וכמאמר הכתוב "וראו כל בשר כי פי ה' דיבר" (ישעי' מ, ה).

והנה, ענין הבת קול (הד) הוא, שהקול נעצר כשהוא מגיע לאיזה דבר גשמי וחוזר לאחוריו. אך לו יצוייר שהקול לא הי' נעצר ע"י הדבר הגשמי, אלא הי' חודר ונספג בתוכו, לא היתה נשמעת שום בת קול.

ועפ"ז יובן הטעם שהקול דמתן תורה לא הי' לו בת קול, שלא הי' זה בגדר נס, אלא כך הוא טבעו של קול זה, כיון שהגילוי דמ"ת הי' באופן כזה שלא נעצר ע"י הדברים הגשמיים, אלא אדרבה - חדר ונספג בגשמיות העולם עצמו.

הידושי סוגיות

עיון ופירוש בסוגיות הפרשה

החידוש בדין "טוטפות" שבתפילין של ראש

מקשה דלכא' שינה רש"י בפירושו מפרשת שמע לפרשת ויהי כי יביאך בנוגע לפירוש
תיבת טוטפת / מתרין דפ' שמע והא"ש לא נאמרו עד שנת הכניסה לארץ, ועפ"ז מפרש
שינויי הפירושים ברש"י / מקשה דלפ"ז נמצא שלא נתחדש מאומה בפ' שמע והא"ש לדינא
בתש"ר יותר מתש"י במאי דאמר רחמנא טוטפת / מחדש דנפק"מ לדיני בל תוסיף

במנחות (לד, ב): ת"ר לטטפת לטטפת
לשטפת הרי כאן ד' דברי רבי ישמעאל רבי
עקיבא אומר אינו צריך טט בכתפי שתיים
פת באפריקי שתיים. ופירש"י "הרי כאן ד'
- מכאן שכותבין ד' פרשיות בד' בתים",
ולפי זה השם טוטפת הוא על שם הבתים
ועל שם הפרשיות. אכן בפירש"י על התורה
מצינו שינויים בזה, דבפרשתנו (ו, ח) פירש
"וקשרתם לאות על ירך - אלו תפלין שבזרוע.
והיו לטטפת בין עיניך - אלו תפלין שבראש,
ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טטפת, טט
בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים". אולם
בס"פ בא כתב "ולטוטפת בין עיניך - תפלין,
ועל שם שהם ארבעה בתים קרוין טטפת, טט
בכתפי כו'". הרי דשינה רש"י ביאור תיבת
טטפת בשני הדיבורים, בפ' בא פירשו על
שם הבתים ובפ' ואתחנן על שם הפרשיות,
ובודאי שהדברים מדויקים.

ונראה, דהנה על הכתוב והי' לך לאות
על ירך ולזכרון בין עיניך גו' בפ' קדש (בא
יג, ט) פירש"י "והי' לך לאות - יציאת מצרים
תהי' לך לאות". ופשוט דכן הוא נמי פירוש
הקרא הנ"ל בפ' והי' כי יביאך, ש"והי'
לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך" פירושו
שיציאת מצרים תהי' לאות ולטוטפת. אמנם
יציאת מצרים אמורה רק בפרשיות קדש
והי' כי יביאך, אבל פרשיות שמע והי' אם
שמוע לא איירי כלל ביציאת מצרים, ובעל
כרחך דלא נקראו טוטפת בהך קרא על שם
הפרשיות, דאיך יתפרש שיציאת מצרים
תהי' לד' פרשיות (טוטפת), בשעה שבשתיים
מהפרשיות אינו מוזכר כלל מיציאת מצרים,
ולהכי הוכרח רש"י לפרש שקרוים טוטפת
על שם ד' הבתים. אך בקרא ד"וקשרתם
לאות על ירך והיו לטטפת בין עיניך" בפ'
שמע אין הכוונה שיציאת מצרים תהי' לאות

ומה מאד מדוייק לפי זה לשון "טטפת", דמזה שהכתוב נקט לשון טטפת להורות על מספר ארבע שהוא צירוף מב' תיבות של שתיים, מסתבר דיש כאן ב' סוגים של שתיים. והיינו כנ"ל שב' מהבתים היו בלי פרשיות א"כ הרי הד' בתים חלוקים לשני סוגים.

אך לאחר שנאמרו פרשיות שמע והי' אם שמע הרי בטל הך חלוקא שבבתים, ולכן הוצרך רש"י לפרש לשון טטפת שבפ' ואתחנן על שם הפרשיות, דגם בהם יש שני סוגים, דפרשיות קדש והי' כי יביאך נאמרו קודם הדיבור, ובהם מוזכר יציאת מצרים, משא"כ פרשיות שמע והי' אם שמע.

איברא צ"ב, דאי נימא דלשון טטפת בפ' שמע הוא על שם הפרשיות הרי בזה שוה של יד לשל ראש דבתרוויי' איכא ד' פרשיות, ואמאי נתייחד השם טטפת לשל ראש דוקא. וי"ל עפ"י דיוק לשון רש"י שכתב "על שם מנין פרשיותיהם", ולכאורה הול"ל "על שם ד' פרשיות" כמ"ש בפ' בא "על שם שהם ד' בתים". ונראה דבא לחדש בזה דבלשון טטפת נאמר דין נוסף בהלכות תפלין של ראש, והוא דין של מנין פרשיות. והיינו דנוסף על זה דתפלה של ראש צריכה כל הפרשיות שבהן מוזכרת מצות תפלין, וכיון דאיכא ד' פרשיות הרי היא צריכה לכולם, ובזה של ראש שוה לשל יד, הנה נוסף לזה נאמר בתפלין של ראש דין מסויים של מספר פרשיות, דצריך להיות בה עצם המנין של ארבע פרשיות. וזהו שנתחדש ביחודו של שם טטפת לתפלין של ראש והן הן דברי רש"י שכתב דעל שם מנין פרשיותיו נקרא טטפת, וכנ"ל.

ולטטפת דהרי יציאת מצרים לא כתיבא בפרשה כנ"ל, ועוד ד"וקשרתם . . . והיו" לשון רבים אינו מתאים ליציאת מצרים שהוא ענין אחד. אלא פשוט ד"והיו" קאי על "הדברים האלה" דכתיב לעיל מיני', ופירושו, דפרשיות הללו שבהן נאמרה מצות תפלין תהיינה לאות ולטטפת, וזהו שפירש"י "ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טטפת".

עוד י"ל, דהנה בקידושין (לו, ב) איתא "ביאה דכתב רחמנא גבי תפלין ופטר חמור למה לי, ההוא מיבעי לי' לכדתנא דבי ר' ישמעאל עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ". ומבואר דכשנאמרו הציוויים בפ' בא נתחייבו בני ישראל להניח תפלין מיד, אכן הרי פרשיות שמע והי' אם שמע לא נאמרו עד שנת הארבעים, ועד אז לא היו יכולים להשים בתפלין כי אם ב' פרשיות. וא"כ פירש"י אתי שפיר בפשטות, דאי אפשר לפרש דטטפת שבפ' בא הוא על שם ד' פרשיות, כי לא נצטוו אז רק בב' פרשיות, ועל כרחך דהוא על שם הבתים, והוא חידוש גדול דבזמן המדבר הניחו תפלין של ד' בתים כששנים מהם ריקים מפרשיות.

ובאמת דהמבי"ט בבית אלקים (שער היסודות פל"ז) כתב דמטעם זה לא הניחו בני ישראל תפלין במדבר, וצ"ע איך יתישבו דברי הגמ' הנ"ל. ויש לדחוק דכוונת הגמ' שיניחו תפלין בזמן הגלות ובשבילה יזכו ליכנס לארץ, וכן נמצא בתשובה של ראב"ן הירחי (נדפסה בגני ירושלים). אמנם בילקוט פ' שלח (טו, לב) מפורש דהניחו תפלין במדבר, ומובא ברבותינו בעלי התוספות שם (ועיין בחידושים המיוחסים להרשב"א מנחות לד, ב דפרשיות שמע והי' אם שמע נאמרו בפסח מצרים אלא דאין מוקדם וכו').

לגוף המצוה דהרי הוסיף על המנין שקבעה התורה, אבל באופן דליכא שום הקפדה בגוף המנין, אז אין ההוספה שייכת כלל להמצוה והוא ענין אחר לגמרי, ואין בזה כל תוסף. ועפ"י המבואר בשיטת רש"י על התורה דרך בשל ראש הוא דנאמר דין מנין, נמצא דלא יעבור על כל תוסף בהוספת פרשיות אלא בתפלין של ראש, אבל יעויין ברש"י על הכתוב דלא תוסיפו (פרשתנו ד, ב) דלא משמע כן, וצ"ע.

ונפק"מ לדינא דהנה בצפנת פענח (תנינא נא, ב-ד) יצא לחדש דאיסור כל תוסף לא שייכא רק במקום שהתורה הקפידה על עצם המנין, אבל אם הצורך במספר מסויים הוא מצד ההכרח ולא משום דאיכא הקפדה בגוף המנין, וכמו בד' מינים שבלולב דלא נאמרה בזה שום הלכה במספר המינים, אלא דהתורה מפרטת ד' מינים ובהכרח שצריך לכולם, בכי האי גוונא לא שייך כל תוסף (והא דסוכה (לא, א) מפרשו באופן אחר, יעויין שם). והסברא בזה, דאם ישנו לדין מנין אם כן ההוספה מתיחסת

"החש בראשו יעסוק בתורה"

יש מקום להוסיף כהנה וכהנה

...הוספה בתורה ומצותי' מוסיפה בברכת ה' רופא כל בשר ומפליא לעשות, ובענינים הקשורים באין סוף ב"ה, היינו עניני התורה ומצותי', הנה ככל שיהי' המצב טוב יש מקום להוסיף כהנה וכהנה (שלכן נצטוו כל אחד להעלות בקודש).

(אגרות קודש חב"ד עמ' 6)

להעסיק את כח המחשבה בלימוד התורה!

...אף שצריך לעשות כלים בדרך הטבע, היינו לשמור הוראות הרופאים, יש להבדיל בין שני הדברים, שבעניני רפואה צריך הוא להעסיק רק את כח המעשה שלו, מה שאין כן כח המחשבה וההרהור, כיון שאינו רופא, ויש לו חלק בלימוד התורה, צריך הוא להשתמש בכחות אלו רק בעניני תורה ומצות, והשקלא וטריא ופלפול בעניני הרפואה אין זה שייך אליו, ובמילא חבל על הזמן שנותן על זה, וכיון שבמקצוע חכמת הרפואה מיותר הוא כח שכלו, הרי בטח ניתן לו הכח להשתמש בו במקצוע אחר (שלדעתי הוא עסק התורה וכו') וא"כ חסר הוא שם. והעוולה היא בשתים, חסרון במקום אחד ומיותר במקום השני. ובהתבוננות אפילו לשעה קלה בכל זה, הנה ישמח לבו שזיכהו השי"ת שיוכל לעסוק בתורה ויוסיף אומץ בזה, ויאיר את הד' אמות שלו ועי"ד פסק רז"ל אשר כל העיר היא כד' אמות שלו, ויאירם בנר מצוה ותורה אור ומאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

אקוה אשר יתקבלו אצלו דברי הנ"ל, ויחרות בלבו ציווי הבעש"ט על הפסוק "עבדו את ה' בשמחה".

(אגרות קודש חב"ד עמ' 10)

התורה מביאה רפואה לעולם

בטח ימצא 'אותיות' להסביר לו... שמה שענהו שעתה אינו שייך ללימוד מפני שיש לו כאב, הרי זה בדוגמת חולה האומר שאין לו לקחת סממני רפואה כיון שחולה הוא, והרי הודיעו חז"ל אשר התורה מביאה רפואה לעולם וחש בראשו בגופו יעסוק בתורה, ואף שמוכן שקשה הלימוד לעיונא בשעה שהגוף כואב, בכל זה יש להשתדל גם בזה ופשיטא על כל פנים בהלימוד למיגרס, ולכל הפחות שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים.

(אגרות קודש חב"ד עמ' קע"ח)

שיקוי לעצמותיך!

במענה על מכתבו המודיע ממצב בריאותו, אשר מרגיש תשישות הכוחות והרופא רוצה לעשות בדיקות וכו' ושואל דעתי -

יכול הוא לציית לו ולעשות הבדיקות. ובנוגע לתשישות הכחות - יהי זהיר בפת של שחרית, ומזמן לזמן ילמוד איזה לימוד, אם בנגלה אם בדא"ח, [לימוד כזה] שתהי' לו ממנו הנאה **במובן הפשוט**. ורפאות תהי' לשרך ושיקוי לעצמותיך.

(אגרות קודש חב"ד עמ' קכ)

אחת הרפואות היותר מועילות

...וכן הנני להזכירו עוד הפעם במה שאמרתי לכת"ר בהיותו כאן, שקביעות שיעור בלימוד הדא"ח בעיון (במקום שלבו חפץ) תהי' זה אחת הרפואות היותר מועילות במצב בריאותו.

(אגרות קודש חב"ד עמ' קכ"ב)

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה' מכ"ק אדמו"ר
מוהדיי"צ מליובאוויטש וצוקלדח"ה גבג"מ זי"ע

היציאה מסיית את האדם ומדיחו מדרך הישר, היום אומר לו כך שמקרר את האדם בכלל ובפרט בקיום המצות, ומ"מ הנה הנה"א יכול לפעול על הנה"ב על ידי העבודה בהתבוננות

דהנה היצה"ר והנה"ב אינם באים להאדם בפתע פתאום להסיתו לעשות דבר האסור כי אם בא להזדווג עמו ולהתרועע עם האדם ("ער ווערט מיט אים א גוטער פריינד"), וכמאמר היום אומר לו כך ולמחר אומר לו כך, דתחלת הזדווגות היצה"ר אל האדם שמסכים לו על כל אשר יעשה, שאומר לו מה שעשית כך וכך הוא ראוי ונכון, "אכן יש לשמור על הבריאות, צריכים להיות איש בין אנשים, צריכים לרצות למצוא חן בעיני הזולת, אכן צריכים לקיים מצות, אבל לכל דבר יש הרי שיעור"...

וממציא לו ראיות ודוגמאות אשר מלבד זה שעל ידי זה הוא לוכד האדם ברשותו, הנה הוא מקררו מאד שיהי' הקיום של המצות בקרירות בדרך מצות אנשים מלומדה, עד שמסיתו גם בדברים אשר לא תעשינה להאשים נפשו, ואם כן איך אפשר אשר יבא לאהבה את ה',

שירגיש גם הנפש הבהמית הטוב דאלקות!

אך הענין הוא, דהנה היצה"ר הרי יצר הוא ענין המדות שזהו ציור הרע, וכל מדה הרי בהכרח שיש לה שכל המחייב את המדה, דהיינו שמבין בשכלו טוב הדבר ומשום זה רוצה בה, דכמו כן הוא גם בהמדות רעות דנפש הבהמית יש בהם שכל, והגם שעיקר מדות מכל מקום הרי יש בזה גם כן שכל שהרי לא ירצה דבר שלא נודע לו, ואינו יודע טיב הדבר, ומאחר שיש שכל גם בנפש הבהמית הרי יכול להבין גם כן ענין אלקי,

וזהו העבודה דנפש האלקית להתבונן בהתבוננות אלקי בענינים כאלו שיכולים להיות מושג גם להנפש הבהמית ושתהי' ההתבוננות באופן כזה שיהי' מושג בשכל הטבעי דנפש הבהמית וירגיש הנפש הבהמית גם כן הטוב דאלקות, ועל ידי זה יבא גם הנפש הבהמית לרצות באלקות,

וזהו בכל לבבך בשני יצריך דגם הנה"ב יבא לאהבה את ה',

אוצר של יראת שמים

אך אם ההתבוננות אינו פועל בהנה"ב ובדברים לא יוסר עבד, אזי צריכים לרדותו במקל והוא ענין לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע והוא ההרגזה בדברים קשים שזה נק' הכאה, ובשביל ניצוח זה צריך האדם להוציא כל כחו במלחמה זו כדרך הטבע של הנלחם בעד דבר הנוגע בנפשו שמעורר כח הגבורה שבנפשו, אשר אז הנה גם החלש גבור הוא בכחות הנעלמים שלו, וכל אשר יש לו יבזז לנגד הניצוח הלזה, וזהו ענין אוצר של יראת שמים, כי יראת שמים הוא בחינת ההתגלות ביראה מפני ההתבוננות, וענין אוצר של יראת שמים היינו נקודה של יראת שמים הצפון וגנוז בלב האדם שזהו למעלה מן השכל, דהתבוננות הוא רק בידיעה והשגה שהוא ענין השכל, ואוצר של יראת שמים הוא ענין נקודת היראת שמים שלמעלה מן השכל והוא הנקרא תעלומות לב.

(ספר המאמרים תרפ"ט עמ' 5-124)

שיחות קודש

דברות קודש בעניני הוראה, הדרכה
וחיזוק בעבודת הש"ת

התוכן שספדור זה הובא כאן בסגנון שנאמרו הדברים ע"י רבינו,
מלבי שנינו עריכה קלים לחקל על הלמוד

לדבר אודות ענין הבטחון בה'

שעצם הדיבור, שענינו גילוי, מחזק ומוסיף בענין
הבטחון והשמירה כו'.

ועל דרך שמצינו בנוגע להקרבת קרבן
התמיד שהוצרכו לומר בדיבור "האיר פני כל
המזרח עד שבחברון" (יומא רפ"ג כח, סע"א)), "כדי
להזכיר זכות אבות" (ירושלמי שם. הובא בפרש"י שם, ריש
ע"ב) - דלכאורה אינו מובן: מהו הצורך להזכיר
זכות אבות בדיבור דוקא, בה בשעה שה"כהנים
בעבודתן ולוים בדוכן וישראל במעמדן" (שם
נג, א. ועוד) הם בעצמם נכדיהם של אברהם יצחק
ויעקב? אך הענין בזה - שעצם הזכרת הענין
בדיבור מוסיפה ומחזקת יותר את התגלות זכות
האבות.

ועל דרך זה מצינו גם בנוגע לכללות ענין
התפלה, שזוהי מצות עשה לבקש צרכיו
מהקב"ה (ראה רמב"ם ריש הל' תפלה) - דלכאורה אינו
מובן: מהו הצורך לבקש מהקב"ה כו', בה בשעה
שבאלו הכי הקב"ה זן ומפרנס את כל העולם
בטובו, כמו שכתוב (תהלים קמה, טז) "פותח את ידך
ומשביע לכל חי רצון"? אך הענין הוא - שדיבור
התפלה עצמו פועל בענין ההשפעה מלמעלה,
אם בנוגע למהירות ההשפעה, או בנוגע לאופן
וצורת ההשפעה וכו' (ראה גם תו"מ סה"מ סיון ע' שפד
ואילך. ושי"ט).

ומזה מובן גם בנוגע לענין הבטחון, שהדיבור
בזה כשלעצמו פועל הוספה וחיזוק בהמשכת
והתגלות הענין; וככל שייגדל הבטחון, כפי
שמתבטא גם בדיבור בזה ביתר חיות והתלהבות,
הנה בזה תלוי גודל פעולת הדברים.

(תורת כננים ח"ק י"ז ע"ג 123 ואילך)

אין להתפעל ולהתיירא מ"שבעים זאבים"

צריך לעורר ולחזק אצל בני ישראל ענין
הבטחון בה',

- החל מהבטחון בנוגע לענינים רוחניים,
בנוגע לכללות ענין העבודה, ש"הקב"ה עוזרו"
(סוכה נב, ריש ע"ב. ושי"ט), וכסיפור המדרש (קה"ר בתחלתו.
וש"ט) אודות רבי חנינא בן דוסא ש"ראה אבן אחת
[דיש לומר שמורה על הענין ד"לב האבן", שעל
זה נאמר (יחזקאל לו, כו) "והסירותי את לב האבן
מבשרכם"] .. ואמר הרי עלי להעלותה לירושלים
.. זימן לו הקב"ה חמשה מלאכים בדמות בני
אדם .. אמרו לו .. אנו מעלין לך אבןך לירושלים,
ובלבד שתתן ידך ואצבעך (אצבע קטנה)
עמנו, נתן ידו ואצבעו עמם ונמצאו עומדים
בירושלים; ומזה נשתלשל (כלשון הידוע (תניא
רפ"ג): "שנשתלשלו מהן") גם הבטחון בנוגע
לענינים גשמיים כו' -

שאף על פי שבני ישראל בזמן הגלות הם כמו
"כבשה אחת בין שבעים זאבים" (תניא רפ"ג), מכל
מקום, אין לבני ישראל מה להתפעל ולהתיירא
מהם, ובלשון המדרש (תנחומא תולדות ה. ועוד): "גדול
הוא הרועה שמצילה ושומרה (כמו שכתוב (תהלים
קכא, ד) "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל")
ושוברן לפני".

דיבור התפילה פועל בענין ההשפעה מלמעלה

וענין זה אומרים לבני ישראל לא רק כדי
להרגיע אותם, על ידי זה שאומרים להם איך
שהענין הוא באמת לאמיתתו, אלא עוד זאת,

